

TEACH4SD

D2.3 Portofoliu online de evaluare

Odisee University of Applied Sciences

VIA University College

TEACH4SD
Lead the transition
Centres of Vocational Excellence

Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene sau a Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.

Cuprins

1	Introducere	4
2	Tipuri de evaluare	5
2.1	Evaluarea formativă.....	5
2.2	Evaluarea sumativă.....	6
2.3	Evaluarea livrabilelor	6
2.4	Evaluarea procesului educațional	7
2.5	Suprapuneri și intersecții	7
3	Criterii de evaluare.....	9
4	Grile de evaluare	10
4.1	Utilizarea grilelor de evaluare	10
4.2	Scopul grilelor de evaluare	10
4.3	Sugestii pentru utilizarea grilelor de evaluare	10
4.4	Exemple de grile de evaluare.....	11
4.5	Crearea sau adaptarea grilelor	13
5	Reflecția	15
5.1	Utilizarea reflecției	15
5.2	Scopul reflecției.....	15
5.3	Sugestie privind reflecția	15
5.4	Exemple de întrebări reflexive	16
6	Portfolii	18
6.1	Utilizarea portofoliilor.....	18
6.2	Scopul portofoliului.....	18
6.3	Sugestii de conținut pentru portofoliu.....	19
6.4	Sugestii pentru portofolii	19
7	Evaluare între cursanți	21
7.1	Utilizarea evaluării între cursanți	21
7.2	Scopul evaluării între cursanți	21
7.3	Sugestii pentru evaluarea între cursanți.....	21
7.4	Exemple de evaluare între cursanți în practică.....	22
8	Sondaje.....	23
8.1	Utilizarea sondajelor.....	23

8.2	Scopul sondajelor	23
8.3	Proiectarea sondajelor.....	23
8.4	Exemple de sondaj.....	24
9	Observații.....	25
9.1	Utilizarea observațiilor	25
9.2	Scopul observațiilor.....	25
9.3	Conceperea strategiilor de monitorizare prin observație	25
9.4	Exemple de domenii de interes pentru observație	26
10	Grupuri de discuții (focus-grupuri).....	27
10.1	Utilizarea grupurilor de discuții.....	27
10.2	Scopul grupurilor de discuții	27
10.3	Proiectarea grupurilor de discuții	27
10.4	Exemple de teme și întrebări pentru grupurile de discuții.....	28
11	Perfecționarea procesului de evaluare.....	29
12	Bibliografie	30

1 Introducere

În calitate de formator, este posibil să vă întrebați cum puteți evalua competențele necesare pentru sustenabilitate. Este important să ne amintim că evaluarea competențelor în sustenabilitate este diferită de evaluările tradiționale. Provocările sustenabilității **nu au un singur răspuns "corect", deoarece accentul nu este doar pe cunoaștere, ci și pe abilități și pe atitudini. Mai mult, provocările legate de sustenabilitate sunt probleme extrem de complexe.** Acestea sunt interconectate și rezistente la soluții simple. Acestea implică mai mulți actori cu interese opuse, acoperă domenii de mediu, economie și sociale și adesea sunt lipsite de definiții clare sau de puncte finale. Acțiunile întreprinse pentru a rezolva un aspect pot agrava neintenționat altul, iar soluțiile trebuie să se adapteze în timp pe măsură ce condițiile și cunoștințele evoluează (Hisschemöller & Hoppe, 2018; Ostrom, 2009). **Acest lucru face ca sustenabilitatea să nu fie doar o problemă tehnică, ci una profund sistemică și socială.**

De aceea, în loc să se concentreze doar pe rezultat, evaluarea ar trebui să se concentreze în principal pe proces: pe modul în care cursanții abordează problemele, în care colaborează și reflectează asupra propriei lor învățări.

În vederea orientării privind procesul de evaluare, este esențial să se ia în considerare modul în care evaluarea poate încuraja nu doar cunoștințele, ci și **dezvoltarea unor competențe cheie pentru sustenabilitate**, precum valorizarea naturii, gândirea sistemică sau colaborarea. Provocarea constă în alegerea unor tipuri și metode de evaluare care să se alinieze acestor obiective mai largi. În loc să se pună accentul doar pe un livrabil final sau un răspuns, se poate examina modul în care ar putea fi evaluate etapele pe care le parcurg cursanții: cum interacționează cu ceilalți, cum reflectează asupra propriei învățări sau chiar cum aplică cunoștințele lor la situații din lumea reală.

Deși există metode specifice de urmărire a progresului — cum ar fi portofolii, evaluarea reciprocă (peer-assessment) sau auto-evaluarea — cheia este alegerea abordării potrivite pe baza competențelor care se doresc a fi dezvoltate. De exemplu, **grilele de evaluare** reprezintă un instrument eficient pentru formularea unui feedback clar și obiectiv. Acestea permit conturarea unor niveluri specifice pentru competențele cheie, contribuind astfel la evaluarea progresului în dezvoltarea abilităților. În același timp, **portofoliile** pot fi utilizate ca un instrument cuprinzător, prin care cursanții își monitorizează propriul progres prin reflecții, rapoarte de proiect sau exemple de soluționare a problemelor. Prin **evaluare reciprocă, auto-evaluare sau feedback din partea profesioniștilor externi**, cursanților le pot fi oferite perspective diferite asupra propriei învățări. Actul de a reflecta asupra propriului progres sau de a primi feedback de la ceilalți nu numai că întărește procesul de învățare, dar și consolidează simțul de responsabilitate și implicarea față de problemele de sustenabilitate.

În secțiunile următoare, vor fi explorate atât tipul, cât și metoda de evaluare în contextul sustenabilității. Alegerea **tipului de evaluare înseamnă a lua o decizie asupra a ceea ce se dorește a fi evaluat:** procesul de învățare sau livrabilul final? Vrem să evaluăm parcursul celui care învață sau cunoștințele pe care le-a dobândit? Ulterior, ne vom uita la **metoda de evaluare - cum realizăm efectiv evaluarea.** Vom folosi un portofoliu sau o reflecție? Evaluare inter-pares (reciprocă) sau auto-evaluare? Alegerea metodei corecte — și revizuirea continuă a acesteia — îi ajută pe formatori să își alinieze abordarea la obiectivele de învățare și să sprijine mai bine cursanții.

Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene sau a Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.

2 Tipuri de evaluare

Există mai multe modalități de a organiza o evaluare, dar înainte de a alege o metodă specifică, formatorii ar trebui mai întâi să ia în considerare tipul de evaluare pe care doresc să îl utilizeze. Această alegere depinde de scopul evaluării și de obiectivele pe care aceasta urmărește să le atingă. Adesea, decizia se reduce la evaluare formativă versus sumativă și/sau evaluarea livrabilului versus a procesului. Înțelegerea diferențelor dintre aceste tipuri este esențială, deoarece îi ajută pe formatori să aleagă metoda cea mai potrivită pentru a evalua învățarea și progresul.

2.1 Evaluarea formativă

Evaluarea formativă urmărește progresul de învățare și furnizează feedback constant care poate fi utilizat pentru **a optimiza educația și învățarea pe întreaga durată a procesului**. Este flexibilă și informală, iar din acest motiv rezultatele evaluării sunt greu de exprimat numeric. Deoarece evaluările formative îi ajută pe cursanți să identifice punctele forte și zonele unde sunt necesare îmbunătățiri, acestea încurajează o mentalitate orientată spre creștere și implicarea cursanților. Pentru formatori, acest tip de evaluare oferă feedback cu privire la modul de îmbunătățire sau ajustare a instrucțiunilor, după cum este necesar (Bhat & Bhat, 2019; Dolin et al., 2017).

Câteva exemple de metode de evaluare formativă includ:

- Jurnale de reflecție
- Evaluări inter pares (sau de către colegi) în timpul unui proiect
- Discuții în clasă (de grup)
- Teste informale în clasă care introduc un subiect nou (fără a fi notate)
- Hărți conceptuale

Evaluarea formativă este adesea utilizată în timpul procesului de predare. În acest sens, ea constituie mai degrabă un parcurs în comparație cu evaluarea sumativă și, de aceea, se potrivește foarte bine predării conceptelor specifice sustenabilității. Și, ca un avantaj suplimentar, deoarece sustenabilitatea se referă la gândirea și impactul pe termen lung, integrarea evaluărilor formative reflexive (de exemplu, jurnalele de reflecție) îi ajută pe cursanți să devină mai conștienți de propriile alegeri legate de mediu și sociale—fiind în deplină concordanță cu obiectivele educației transformative. Prin educație transformativă se înțelege o abordare de învățare care le oferă indivizilor puterea de a reflecta critic asupra convingerilor, valorilor și viziunilor lor asupra lumii, conducând la schimbări personale și societale semnificative. Aceasta încurajează implicarea activă, responsabilitatea socială și dezvoltarea abilităților necesare pentru a aborda provocări globale complexe, cum ar fi sustenabilitatea (Concina, 2022; Jucker & Mathar, 2014).

Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene sau a Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.

2.2 Evaluarea sumativă

Evaluarea sumativă urmărește să evalueze învățarea cursanților la sfârșitul unui anumit curs sau modul, prin compararea acesteia cu un standard sau un reper. Acestea sunt metode de evaluare structurate și formale, unde cursanții primesc o notă care indică nivelul de performanță atins față de un standard. Asigură responsabilitate și măsoară rezultatele învățării (Bhat & Bhat, 2019; Dolin et al., 2017).

Câteva exemple de metode de evaluare sumativă sunt:

- Teste sau examene scrise;
- Prezentare de grup la finalul unui proiect;
- Chestionare pentru a măsura cât de mult au învățat cursanții după terminarea cursului.

Considerarea exclusivă a evaluării sumative s-ar putea să nu fie ideală pentru evaluarea competențelor de sustenabilitate, deoarece dezvoltarea acestor abilități necesită timp, reflecție și transformare personală. O educație eficientă pentru sustenabilitate îmbină adesea ambele abordări: formativă și sumativă. Evaluările formative pot sprijini gândirea critică, colaborarea și gândirea sistemică pe măsură ce cursanții se implică în provocări complexe legate de sustenabilitate. Evaluările sumative, pe de altă parte, ajută la validarea capacității cursanților de a sintetiza și aplica în contexte reale ceea ce au învățat.

2.3 Evaluarea livrabilelor

Pe lângă diferențele dintre evaluarea formativă și cea sumativă, o altă distincție comună se face între evaluarea livrabilelor (produse cu finalitate realizate de cursanți) și evaluarea procesului educațional. **Evaluarea livrabilelor este o evaluare sistematică a rezultatelor, efectelor sau livrabilelor finale ale unui proiect** (de exemplu, un portofoliu), program sau intervenție legate de competențele pe care cursanții ar trebui să le dobândească. Se concentrează pe a determina dacă obiectivele propuse au fost atinse și cât de eficient sau valoros este produsul final pentru utilizatorii sau părțile interesate. Acest tip de evaluare este de obicei realizat după faza de implementare și este crucial pentru înțelegerea impactului și a calității a ceea ce a fost produs (Frey, 2018; Pieters et al., 2019).

Câteva exemple de metode de evaluare a produsului sunt:

- Portfolii;
- Rapoarte finale;
- Prezentări;
- Soluții de sustenabilitate sau prototipuri.

Evaluarea livrabilelor este realizată de obicei după implementare și se concentrează pe rezultate și impact. În educația pentru sustenabilitate, aceasta ajută la evaluarea capacității cursanților de a genera soluții sau perspective semnificative care reflectă principiile de bază ale sustenabilității.

Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene sau a Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.

2.4 Evaluarea procesului educațional

Evaluarea procesului contribuie la **evaluarea gradului de eficiență al implementării educației** pentru sustenabilitate și la verificarea modului în care aceasta promovează competențele vizate în rândul participanților. Spre deosebire de evaluările rezultatelor, care se concentrează pe produsul final, evaluarea procesului examinează modul în care se desfășoară experiența de învățare. Acest lucru le permite formatorilor să identifice punctele forte, provocările și oportunitățile de îmbunătățire pe tot parcursul procesului de învățare al cursantului. În mod obișnuit, evaluarea procesului se desfășoară în timpul procesului de învățare al cursanților, permițând intervenția rapidă (Frey, 2018; Pieters et al., 2019).

Câteva exemple de metode de evaluare a procesului sunt:

- Sondaje și chestionare;
- Observații la clasă;
- Reflecții;
- Grupuri de discuții și interviuri;
- Auto-evaluări și portofolii ale cursanților.

Evaluarea procesului se concentrează, așadar, pe dinamica învățării și încearcă să identifice punctele forte și provocările, permițând în același timp intervenția în timp real. Evaluarea procesului este deosebit de valoroasă în educația pentru sustenabilitate, unde colaborarea interdisciplinară și gândirea sistemică sunt esențiale, dar adesea dificil de implementat.

2.5 Suprapuneri și intersecții

Deși aceste patru tipuri de evaluare servesc unor scopuri distincte, se pot observa unele suprapuneri—evaluarea sumativă și evaluarea produsului merg adesea mână în mână, la fel cum evaluarea formativă și evaluarea procesului sunt destul de similare. Cu toate acestea, fiecare tip de evaluare aduce propria perspectivă și, în practică, ele se intersectează adesea în moduri semnificative, în special în domenii dinamice, bazate pe competențe, cum ar fi educația pentru sustenabilitate. În continuare, vom explora modul în care aceste tipuri de evaluare se pot completa reciproc și pot fi utilizate împreună într-o abordare de evaluare bine echilibrată.

Evaluarea formativă și sumativă

O activitate formativă (de exemplu, feedback-ul inter-pares) poate fi, de asemenea, utilizată ca activitate sumativă dacă aceasta contribuie la nota finală. Un proiect sumativ poate include elemente formative, cum ar fi schite iterative sau cicluri de feedback.

Evaluarea formativă și evaluarea procesului

Evaluările formative servesc adesea ca instrumente de evaluare a procesului, ajutând formatorii să monitorizeze dinamica învățării și să intervină atunci când este necesar. Jurnalele de reflecție și hărțile

conceptuale sunt atât formative, cât și orientate pe proces, surprinzând modul de gândire al celui care învață pe măsură ce acesta evoluează.

Evaluarea formativă și a livrabilelor

Portofoliul unui cursant poate fi un instrument formativ atunci când este utilizat pentru a urmări progresul și a oferi feedback. Versiunile preliminare ale produselor finale (de exemplu, rapoartele de sustenabilitate) pot fi evaluate formativ pentru a ghida îmbunătățirea înainte de depunerea finală.

Evaluarea sumativă și evaluarea procesului

O evaluare sumativă poate include perspective asupra procesului, cum ar fi evaluarea modului în care cursanții au colaborat sau au aplicat gândirea sistemică pe tot parcursul unui proiect, în timp ce grilele de evaluare pentru prezentările finale pot include criterii legate de parcursul de învățare, nu doar de rezultat.

Evaluarea sumativă și a livrabilelor (produselor)

Evaluările sumative se concentrează adesea pe produse, de exemplu, rapoarte finale, prezentări sau soluții de sustenabilitate. Astfel de produse sunt notate și folosite pentru a valida rezultatele învățării.

Evaluarea procesului și a livrabilelor (produselor)

O evaluare a livrabilelor poate include perspective din procesul educațional, cum ar fi modul în care cursantul a dezvoltat lucrarea sau a depășit provocările, în timp ce evaluarea procesului poate contribui la evaluarea livrabilelor prin dezvăluirea modului în care cursanții s-au implicat eficient în parcursul de învățare.

De fapt, există evaluări care combină cele 4 tipuri de evaluare. Pentru a da un exemplu concret, un portofoliu al cursantului poate funcționa concomitent ca: **un instrument formativ** (urmărirea progresului), **un element de evaluare sumativă** (notat la final), **o metodă de evaluare a procesului** (documentarea evoluției învățării) și **un obiect de evaluare a produsului** (evaluarea competențelor finale). Acest lucru înseamnă că o singură evaluare poate servi mai multor obiective (de evaluare).

3 Criterii de evaluare

Odată ce tipul de evaluare este ales, un al doilea pas este definirea criteriilor de evaluare. Pentru a ajuta cursanții să înțeleagă ce se așteaptă de la ei, este esențial să fie **comunicate clar criteriile de evaluare utilizate în timpul procesului de evaluare**. Utilizarea unor criterii de evaluare clare ajută la asigurarea unor evaluări fiabile, în special atunci când sunt implicați cursanți sau părți externe. Diverse surse, cum ar fi discuțiile de orientare, portofoliile, rapoartele și autoevaluările, pot oferi o imagine cuprinzătoare a procesului de învățare al cursantului.

Criteriile de evaluare sunt în mod ideal legate de instrumentul SD Profile, dezvoltat special pentru proiectul Teach4SD. Prin explorarea acestui instrument, cursanții sunt introduși în cadrul GreenComp, dezvoltat de UE, și în cele patru domenii de competență ale acestuia. Întrucât instrumentul acoperă o selecție de competențe din cadrul fiecărui domeniu - rezultând răspunsuri variate, acesta oferă o imagine orientativă a abilităților, atitudinilor și cunoștințelor pe care cursanții le dețin deja, mai degrabă decât o imagine completă a întregului lor set de competențe. Totuși, aceste rezultate oferă un punct de plecare valoros pentru următoarea fază a învățării, în care cursanții lucrează activ la dezvoltarea și extinderea competențelor lor. De exemplu, aceștia ar putea utiliza un portofoliu pentru a reflecta asupra competențelor pe care doresc să se concentreze, conferind un grad mai mare de responsabilitate asupra propriului parcurs de învățare.

Formatorii pot sprijini acest proces oferind instrumente suplimentare, cum ar fi mediile digitale de învățare, în care cursanții își pot dezvolta în continuare competențele dorite sub îndrumare. Desigur, pot fi folosite diferite instrumente pentru a stimula discuțiile privind dezvoltarea durabilă. O alternativă la instrumentul SD Profile este aplicația Stairway to SDG (<https://stairwaytosdg.eu/en/app>), pe care formatorii o pot prefera dacă doresc să exploreze modul în care cursanții se implică în Obiectivele de Dezvoltare Durabilă individuale, în loc să se concentreze pe competențe specifice.

În paragrafele următoare, vom prezenta mai multe metode de evaluare care încurajează gândirea reflexivă, ajutând cursanții să își interpreteze rezultatele și să își planifice următorii pași. Am ales să evidențiem acele metode care sprijină cel mai bine dezvoltarea competențelor legate de sustenabilitate în contexte educaționale. Aceste metode includ: grilele de evaluare, reflecția, portofoliile, evaluarea între colegi, chestionarele, observațiile și grupurile de discuție (focus grupuri). Deși aceasta nu este o listă exhaustivă, am exclus în mod intenționat metode precum testarea sau analiza documentelor. Deși acestea pot fi utilizate, ele tind să fie forme mai pasive de evaluare și sunt mai puțin potrivite pentru a promova învățarea activă și transformatoare necesară dezvoltării competențelor pentru durabilitate.

4 Grile de evaluare

4.1 Utilizarea grilelor de evaluare

Grilele de evaluare sunt instrumente de evaluare structurate care formulează clar așteptările și definesc nivelurile de performanță pe baza unor criterii specifice. În educația pentru sustenabilitate, aceste grile pot fi utilizate nu numai pentru a evalua rezultatele învățării, ci și pentru a **ghida procesele de învățare**, a promova **transparența** și a sprijini **autoevaluarea** și **reflecția**. Atunci când sunt aliniate cu competențele pentru durabilitate - cum ar fi gândirea critică sau colaborarea - grilele îi ajută pe cursanți să înțeleagă ce se așteaptă de la ei și cum contribuie munca lor la obiective mai ample legate de durabilitate (Nkhoma et al., 2020; Olson & Krysiak, 2021).

4.2 Scopul grilelor de evaluare

Mai precis, o grilă de evaluare reprezintă un instrument de evaluare a criteriilor de evaluare. Ca atare, grilele sunt extrem de eficiente pentru evaluarea abilităților și competențelor (Hopster-den Otter & de Vries, 2023). În general, grilele pot avea o formă holistică - în care toate abilitățile și competențele sunt evaluate printr-un singur scor - sau o formă analitică, în care fiecare abilitate și competență individuală este evaluată separat. În contextul cadrului GreenComp, se optează de obicei pentru grile analitice, permițând evaluarea separată a mai multor competențe.

4.3 Sugestii pentru utilizarea grilelor de evaluare

Atunci când sunt utilizate ca instrumente de evaluare, este important să se recunoască faptul că grilele sunt adesea percepute ca instrumente de evaluare sumativă. Cursanții le pot interpreta drept un instrument care se concentrează în principal pe notarea finală a lucrării lor, mai degrabă decât ca pe un punct de plecare pentru îmbunătățire (Kneyber et al., 2022; Wiliam & Leahy, 2024). Pentru a utiliza grilele într-o manieră formativă, formatorii ar trebui să comunice clar faptul că acestea au rolul de feedback pentru învățare și dezvoltare, marcând începutul unui parcurs de învățare continuu.

4.4 Exemple de grile de evaluare

Pentru a le oferi formatorilor un instrument practic, am dezvoltat o grilă de evaluare funcțională care poate fi utilizată (sau adaptată) pentru a evalua competențele GreenComp.

În tabelul următor, puteți găsi un exemplu de grilă de evaluare pentru fiecare dintre competențele GreenComp. Formatorii le pot pune la dispoziția cursanților încă de la început, în contextul altor evaluări formative sau le pot utiliza pentru acordarea de scoruri pe baza a ceea ce observă în activitatea practică.

Competența GreenComp	Emergent (0)	În dezvoltare (1)	Competent (2)	Avansat (3)
Evaluarea durabilității: Alinierea valorilor și acțiunilor	Reflecție limitată asupra valorilor sau a alinierii cu durabilitatea.	Începe să evalueze valorile personale în contexte de durabilitate.	Își aliniază acțiunile cu principiile durabilității și negociază compromisuri.	Promovează responsabilitatea globală și valorile dezvoltării durabile.
Susținerea echității: Advocacy pentru echitate	Înțelegere limitată a echității și justiției în domeniul durabilității.	Începe să susțină creșterea incluzivă și echitatea.	Susține justiția și dreptul la muncă decentă pentru toți.	Încurajează grupurile marginalizate și accelerează progresul incluziv.
Promovarea naturii: Valorizarea mediului biofizic	Conștientizare limitată a problemelor de mediu sau a impactului uman	Manifestă o preocupare crescândă pentru natură și interacțiunile dintre om și mediu	Înțelege și promovează sustenabilitatea și justiția mediului.	Susține soluțiile bazate pe natură și echitatea intergenerațională.
Gândirea sistemică: Înțelegerea interconectivității	Vede problemele în mod izolat; întâmpină dificultăți în gândirea holistică.	Începe să recunoască relațiile dintre sisteme și incertitudinea.	Aplică teoria sistemelor la provocările legate de sustenabilitate.	Gândește holistic în toate domeniile și la toate nivelurile; acceptă incertitudinea.
Gândire critică: Acceptarea complexității	Acceptă informațiile la prima vedere; pune puține întrebări asupra normelor sau presupunerilor.	Începe să pună la îndoială normele și să reflecteze asupra valorilor personale.	Evaluează critic discursul despre sustenabilitate; contestă presupunerile și reflectează profund.	Pune la îndoială în mod constant normele și integrează perspective diverse pentru a contesta status quo-ul.
Definirea problemelor:	Întâmpină dificultăți în	Începe să utilizeze cadre de referință	Defineste problemele în	Dezvoltă soluții echitabile folosind

Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene sau a Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.

Abordarea schimbărilor complexe	definirea problemelor legate de sustenabilitate sau în aplicarea cadrelor de referință.	și să ia în considerare multiple perspective.	mod incluziv și se bazează pe cunoștințe interdisciplinare.	cadre diverse și se adaptează provocărilor complexe.
Competențe privind viitorul: Vizualizarea și modelarea viitorului	Are dificultăți în a face față incertitudinii sau în a imagina scenarii viitoare.	Începe să evalueze riscuri și consecințe; manifestă interes pentru planificarea viitorului.	Imaginează scenarii viitoare și gestionează schimbarea eficient.	Împuternicește pe alții să modeleze viitoruri dorite; aplică principii de precauție și gestionează complexitatea.
Adaptabilitate: Reflectarea și îmbunătățirea în contexte sociale	Reflectă puțin asupra credințelor personale și a rolului său în societate; își adaptează rar comportamentul.	Începe să reflecteze asupra propriilor opinii și asupra problemelor societale; își adaptează ocazional acțiunile.	Reflectă regulat asupra credințelor și rolului său social; își adaptează acțiunile folosind inteligența emoțională.	Se îmbunătățește continuu prin reflecție profundă și învățare emoțională/socială în contexte de sustenabilitate.
Gândire exploratorie: Proiectarea viitorurilor durabile	Întâmpină dificultăți în generarea de idei inovatoare sau în recunoașterea barierelor sistemice.	Începe să exploreze soluții creative și să înțeleagă rădăcinile istorice ale nesustenabilității.	Proiectează strategii inovatoare și experimente pentru sustenabilitate.	Conduce dezvoltarea acțiunilor transformative; identifică și depășește creativ barierele sistemice.
Implicarea civică: Implicarea în politici și schimbări	Implicare limitată în procesele politice sau obiective de politici.	Începe să înțeleagă responsabilitatea politică și procesul de elaborare a politicilor.	Se implică în advocacy privind politicile și colaborează pentru atingerea obiectivelor de sustenabilitate.	Conduce schimbări politice transformative; comunică și mobilizează eficient.
Acțiune colectivă: Colaborarea pentru sustenabilitate	Participă la munca de grup, dar întâmpină dificultăți în a manifesta empatie și a împărtăși cunoștințe.	Colaborează, prezentând o anumită empatie; împărtășește cunoștințe în mod inconsecvent	Se implică empatic cu diverși stakeholders; împărtășește și învață eficient de la ceilalți.	Conduce incluziv; motivează grupuri diverse și încurajează colaborarea profundă și schimbul de cunoștințe.

Inițiativă individuală: Acțiunea pentru sustenabilitate	Manifestă o conștientizare limitată asupra sistemelor politice sau a propriului potențial pentru sustenabilitate.	Identifică unele oportunități de sustenabilitate și responsabilități politice.	Contribuie activ la sustenabilitate și se implică în responsabilitatea politică.	Gestionează eficient sistemele și inițiază schimbări benefice la nivel comunitar și global
---	---	--	--	--

Bazat pe <https://sdprofile.eu/en/glossary>

4.5 Crearea sau adaptarea grilelor

Atunci când dezvoltați grile adiționale sau când adaptați grile existente la propriile nevoi de evaluare, vă propunem să țineți cont de următoarele sugestii (bazate pe liniile directe propuse de Sanders, 2017):

- 1) Păstrați descrierile criteriilor scurte și simple, folosind un limbaj pe care cursanții îl pot înțelege cu ușurință.
- 2) Utilizați un limbaj descriptiv preferabil termenilor comparativi, evaluativi sau normativi. Evitați etichete precum slab, bun, corect sau excelent.
- 3) Pe cât posibil, descrieți nivelurile de performanță în termeni de acțiuni observabile sau de caracteristici de produs.
- 4) Asigurați-vă că fiecare scală reprezintă o singură dimensiune. Dacă evaluați simultan două dimensiuni, includeți toate combinațiile posibile în scală.

Exemple de evitat:

2 = complet și în întregime corect

1 = complet și parțial corect

0 = incomplete și total incorect

O alternativă mai bună:

2 = complet și/sau în întregime corect

1 = în mare parte complet și/sau parțial corect

0 = incomplet și/sau total incorect

- 5) -vă că scala acoperă întreaga gamă de posibilități de evaluare a performanței, pentru a evita aglomerarea în jurul scorurilor medii.
- 6) Mențineți intervale egale între niveluri - diferența de calitate dintre, de exemplu, nivelul 0 și 1 ar trebui să corespundă diferenței dintre nivelul 2 și 3.
- 7) Mențineți nivelurile de performanță distincte și fără să se suprapună.
- 8) Începeți cu cel mai înalt nivel, apoi cu cel mai scăzut și, în final, cu nivelurile intermediare.
- 9) Cel mai înalt nivel ar trebui să fie provocator, dar realizabil.

Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene sau a Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.

- 10) Mențineți conținutul descrierilor consecvent pe toate nivelurile - doar evaluarea calității produsului final ar trebui să varieze, nu și obiectul evaluării. De exemplu, nu descrieți performanța scăzută la scriere doar în termeni de erori de ortografie și performanța ridicată doar în termeni de creativitate.
- 11) În cadrul grilelor analitice, asigurați-vă că nivelurile de performanță sunt comparabile în toate aspectele - un scor de 4 într-o categorie ar trebui să reflecte același nivel de calitate ca un scor de 4 în alta.

5 Reflecția

5.1 Utilizarea reflecției

În funcție de context, reflecția asupra rezultatelor instrumentului de navigare a competențelor poate lua diverse forme, în funcție de context. Așa cum a fost menționat anterior, nu există o abordare universală. Tipul de întrebări reflexive alese ar trebui să se alinieze cu obiectivele cursului și cu nivelurile de competențe ale cursanților. De exemplu, cursanții care se pregătesc pentru meserii predominant manuale sau tehnice (*așa-numitele profesii de tip «gulere albastre»*) pot să beneficieze de o metodă sau o abordare de reflecție diferită de cei care vizează cariere de tip „gulere albe” (profesii de birou). Adaptarea procesului de reflecție asigură că acesta rămâne semnificativ și accesibil tuturor cursanților (The future of vocational education and training in Europe (Synthesis report), 2023).

5.2 Scopul reflecției

Întrebările reflexive reprezintă o modalitate de a evalua progresul cursantului. Principalul avantaj al unor astfel de întrebări este de a ajuta la **dezvoltarea unei învățări mai profunde**, deoarece îi încurajează pe cursanți să depășească înțelegerea superficială și să se angreneze în gândirea critică. Acestea îi ajută pe cursanți să coreleze teoria cu practica și să internalizeze conceptele într-un mod mai profund. Mai mult, promovează conștientizarea de sine și dezvoltarea, **încurajând asumarea responsabilității**, ceea ce se aliniază cu obiectivul predării dezvoltării durabile. Atunci când cursanții percep relevanța experiențelor lor și își percep progresul obținut, este mai probabil să se simtă motivați și implicați în procesul lor de învățare, precum și în aplicarea a ceea ce au învățat (Alam, 2022; Varga et al., 2007).

5.3 Sugestie privind reflecția

Pentru dimensiunea reflexivă a procesului de învățare al cursantului, întrebările reflexive de calitate îi ajută să își dezvolte în continuare capacitatea de a analiza propria gândire. Această conștientizare metacognitivă îmbunătățește capacitatea de rezolvare a problemelor, de planificare și adaptabilitate în situațiile viitoare de învățare.

Din punctul de vedere al formatorilor, răspunsurile reflexive pot oferi informații valoroase și pot conduce către un feedback mai personalizat, permițând totodată identificarea nevoilor grupului de cursanți prezenți.

Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene sau a Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.

5.4 Exemple de întrebări reflexive

Deși există mai multe tipuri de întrebări reflexive, propunem metodologia propusă de către Rolfe și colab. (Rolfe et al., 2001) pentru a formula câteva exemple de întrebări reflexive. Astfel, în această metodologie se disting trei tipuri de întrebări: întrebarea de tip „ce”, întrebarea de tip „care este semnificația” și întrebarea de tip „ce urmează”. Metodologia Rolfe și colab. este o abordare simplă, flexibilă și aplicabilă într-o multitudine de contexte, deși a fost dezvoltată inițial doar pentru domeniul sănătății. În consecință, cadrele didactice pot decide – și sunt chiar încurajate – să rafineze în continuare sau să extindă setul de întrebări de mai jos, pe baza propriilor perspective și experiențe.

- 1) Răspunzând la întrebarea de tip „Ce”, cursantul descrie situația sau ceea ce observă în rezultatele metodei. În ceea ce privește rezultatele instrumentului de navigare a competențelor, formatorul poate pune (printre altele) următoarele întrebări:
 - a) Ce fel de competențe, abilități și cunoștințe privind sustenabilitatea stăpâniți?
 - b) Ce fel de competențe, abilități și cunoștințe privind sustenabilitatea aveți nevoie să le îmbunătățiți pentru a le stăpâni?
 - c) Ce rezultate ale instrumentului de identificare a profilului al dezvoltării durabile v-au surprins într-un mod pozitiv sau negativ?
- 2) Răspunzând la întrebările de tip „Care este semnificația”, cursantul este îndrumat să analizeze rezultatele instrumentului de navigare, ajutându-l să identifice de ce competențele sunt importante:
 - a) Ce înseamnă pentru mediul tău/lumea în care trăiești faptul că încă trebuie să dezvolți competența X legată de sustenabilitate?
 - b) Ce înseamnă pentru mediul tău /lumea în care trăiești faptul că deja stăpânești competența X legată de sustenabilitate?
 - c) Ce înțelegi din rezultatul general oferit de instrument? Cum se influențează reciproc aceste competențe?
 - d) Ce semnificație are faptul că rezultatul instrumentului te-a surprins?
 - e) Ce poți învăța din acțiunile de sustenabilitate ale altora/altor cursanți pentru a-ți îmbunătăți competențele?
 - f) Ce îi poți învăța pe ceilalți/alți cursanți pentru a-și îmbunătăți competențele din domeniul sustenabilității?
- 3) Răspunzând la întrebarea de tip „Ce urmează”, cursantul este ghidat spre acțiune, fiind încurajat să își dezvolte în continuare competențele
 - a) Ce urmează să faci pentru a îmbunătăți unele dintre competențele de sustenabilitate pe care nu le stăpânești încă?
 - b) Ce urmează să faci pentru a dezvolta în continuare competențele de sustenabilitate pe care le ai deja?

- c) Ce urmează să faci pentru a contribui la dezvoltarea competențelor de sustenabilitate ale colegilor tăi?

Avantajul întrebărilor de reflecție este că ajută la abordarea sistematică a diferitelor valențe ale instrumentului SD profile. Mai mult, acestea îi ajută pe cursanți să analizeze ce înseamnă acest lucru pentru ei înșiși și pentru lumea din jurul lor, fiind totodată și un îndemn la acțiune. Pe baza răspunsurilor la aceste întrebări, se pot crea grile de evaluare, un portofoliu sau sesiuni de coaching pentru a ghida în continuare cursanții către dezvoltarea competențelor.

6 Portfolii

6.1 Utilizarea portofoliilor

În evaluarea sub formă de portofoliu, cursanții pregătesc un portofoliu care prezintă cunoștințele, reflecțiile și proiectele lor legate de sustenabilitate. În contextul dezvoltării competențelor legate de sustenabilitate, acestea ar trebui să includă în mod ideal componente precum: perspective asupra dezvoltării personale în înțelegerea și acțiunile legate de sustenabilitate, descrieri și rezultate ale proiectelor și inițiativelor întreprinse, precum și planuri de acțiune detaliate și reflecții asupra acțiunilor personale sau de grup în domeniul sustenabilității.

Avantajele realizării unui portofoliu sunt reprezentate de faptul că cursanții își vor pune din nou în aplicare abilitățile, atitudinile și cunoștințele, astfel încât să ajungă să le stăpânească mai bine, să poată identifica lacunele din competențele lor și să își organizeze cunoștințele într-o manieră mai structurată (Niemczyk et al., 2022; Polyakova, 2023).

6.2 Scopul portofoliului

Portofoliile sunt **instrumente de evaluare atât formativă, cât și sumativă**, care permit cursanților să își documenteze **parcursul de învățare**, să reflecteze asupra **dezvoltării lor personale** și să prezinte **proiecte și acțiuni** legate de sustenabilitate. Portofoliile au mai multe scopuri:

- Consolidarea învățării: cursanții își revizuiesc și utilizează din nou cunoștințele și abilitățile dobândite, aprofundând competențele legate de sustenabilitate.
- Identificarea lacunelor de învățare: cursanții și formatorii pot identifica ariile care necesită îmbunătățiri ulterioare.
- Sistematizarea cunoașterii: cursanții își structurează învățarea, realizând conexiuni între diferite discipline.
- Autonomie și responsabilizare: portofoliile stimulează asumarea responsabilității și capacitatea de auto-direcționare în procesul de învățare.
- Evaluarea holistică: combină dimensiunile cognitive, emoționale și comportamentale ale învățării.

Utilizarea portofoliilor este în concordanță cu **cadru de referință GreenComp**, care pune accent pe competențe precum **gândirea sistemică, gândirea critică, acțiunea colectivă și valorizarea sustenabilității**.

Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene sau a Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.

6.3 Sugestii de conținut pentru portofoliu

Cursanții ar trebui să realizeze o colecție diversă de materiale care să reflecte implicarea lor în sustenabilitate precum și în Obiectivele Dezvoltării Durabile (ODD-urile) și competențele GreenComp. Formatul portofoliilor poate diferi în mod evident în funcție de mediul în care este predată Dezvoltarea durabilă (DD) și se recomandă ca formatorii să reflecteze asupra a ceea ce funcționează cel mai bine în mediul lor. Mai jos sunt prezentate câteva idei legate de posibile conținuturi pentru portofolii, ce pot fi considerate sursă de inspirație pentru formatori.

1. Reflecții în legătură cu dezvoltarea personală

- Jurnale sau eseuri despre cum a evoluat înțelegerea cursanților privind sustenabilitatea;
- Reflecții asupra atitudinilor, valorilor, credințelor și răspunsurilor emoționale la provocările legate de sustenabilitate;
- Autoevaluări care reflectă competențele de sustenabilitate ale cursanților.

2. Documentarea pentru proiect

- Descrieri ale unor proiecte legate de sustenabilitate (de exemplu, reducerea deșeurilor, campanii de conștientizare);
- Dovezi ale planificării, implementării și ale rezultatelor obținute;
- Rapoarte privind colaborarea în grup și sinteze ale implicării părților interesate.

3. Planuri de acțiune

- Elaborarea de planuri detaliate pentru acțiuni de sustenabilitate personale sau de grup;
- Reflecții asupra succeselor, provocărilor și lecțiilor învățate;
- Elemente vizuale precum diagrame, tabele cronologice sau hărți strategice.

4. Cartografierea competențelor

- Cursanții își corelează activitățile cu competențe specifice de sustenabilitate;
- Se utilizează grile pentru a evalua creșterea în domenii precum **adaptabilitatea, implicarea civică sau promovarea echității**.

6.4 Sugestii pentru portofolii

În vederea îmbunătățirii continue a experienței de învățare a cursanților, se recomandă ca formatorul să adopte o serie de măsuri menite să optimizeze procesul educațional:

- **Introducerea cadrului GreenComp din timp**, astfel încât cursanții să înțeleagă competențele înainte de a începe să lucreze la portofoliu.

Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene sau a Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.

- **Folosirea unei grile de evaluare analitică** care să aprecieze fiecare competență de sustenabilitate separat. Identificarea elementelor esențiale îi va ghida pe cursanți să se concentreze pe aspectele prioritare.
- **Încurajarea de momente regulate de reflecție, pe parcursul dezvoltării portofoliului**—nu doar la sfârșitul cursului.
- **Asigurarea de mecanisme de feedback** care să sprijine progresul și dezvoltarea cursanților.
- **Acceptarea de formate creative:** portofolii digitale, bloguri, videoclipuri sau portofolii materiale.
- **Încurajarea cursanților să formuleze acțiuni** pentru ei înșiși, care se aliniază cu studiile/talentele/obiectivele lor. Formatorii ar trebui să se asigure că acțiunile și obiectivele formulate sunt SMART (specifice, măsurabile, realizabile, relevante și oportune).

După cum reiese din „sugestiile de conținut pentru portofoliului” - secțiunea 6.3 , un portofoliu poate fi construit în mod tradițional, dar poate fi completat prin integrarea unor instrumente sau metodologii adiționale care să amplifice experiența de învățare.

- **Platforme digitale:** Google Slides, Padlet, Mahara, Miro sau o altă platformă acceptată de instituția dumneavoastră.
- **Grile:** Bazat pe cele 12 competențe de sustenabilitate ale GreenComp.
- **Evaluare inter-pares:** Cursanții își evaluează reciproc portofoliile folosind criterii structurate.
- **Reflecție:** Solicitați cursanților să conecteze momentele de creștere personală de cadrul GreenComp, detaliind competențele activate, modul în care le-au demonstrat și pașii viitori planificați pentru aprofundarea acestor competențe.
- **Chestionare:** Folosiți chestionare pentru a evalua schimbările în atitudinile și înțelegerea cursanților înainte și după crearea unui portofoliu.
- **Evaluare inter-pares și autoevaluare:** Încurajați practica reflexivă și feedback-ul prin intermediul evaluărilor colegiale și al autoevaluărilor. De exemplu: „Evaluati-vă încrederea în implicarea în acțiuni colective legate de sustenabilitate de la 1 la 5. Oferiți exemple pentru a vă susține evaluarea.”

7 Evaluare între cursanți

7.1 Utilizarea evaluării între cursanți

Evaluarea între cursanți este un instrument pedagogic puternic care poate spori implicarea acestora și poate aprofunda înțelegerea unor subiecte complexe, cum ar fi dezvoltarea durabilă. Prin evaluarea reciprocă a muncii, cursanții sunt încurajați să reflecteze critic nu numai asupra contribuțiilor colegilor lor, ci și asupra propriei învățări. În contextul educației pentru dezvoltare durabilă, evaluarea inter-pares încurajează învățarea colaborativă, promovează perspective diverse și îi ajută pe cursanți să conecteze provocările globale cu acțiunile locale. De asemenea, sprijină dezvoltarea unor competențe cheie, cum ar fi comunicarea, empatia și gândirea sistemică - esențiale pentru abordarea problemelor legate de sustenabilitate (Concina, 2022; Jucker și Mathar, 2014).

7.2 Scopul evaluării între cursanți

Scopul principal al evaluării între cursanți în învățarea legată de sustenabilitate este de a crea medii de învățare reflexive și participative. Aceasta le permite cursanților să evalueze cât de bine înțeleg și aplică colegii lor conceptele de sustenabilitate, primind în același timp feedback constructiv cu privire la propria muncă. Acest proces încurajează responsabilitatea și îi ajută pe cursanți să identifice ariile de îmbunătățire. Mai mult, evaluarea între cursanți poate democratiza sala de clasă, acordând valoare vocilor cursanților și promovând respectul reciproc. Dacă este utilizată eficient, evaluarea mută accentul de la note la dezvoltare, aliniindu-se cu obiectivele transformatoare ale educației pentru sustenabilitate (Concina, 2022; Jucker și Mathar, 2014).

7.3 Sugestii pentru evaluarea între cursanți

Pentru a asigura eficacitatea și semnificația evaluării între colegi în educația pentru sustenabilitate, formatorii ar trebui să ia în considerare următoarele bune practici:

1. **Stabilirea de criterii clare**

Folosirea de grile care se aliniază cu competențele legate de sustenabilitate, cum ar fi gândirea critică sau colaborarea. Asigurați-vă de înțelegerea de către cursanții a criteriilor înainte de a începe evaluarea.

2. **Oferirea de instruire și orientare**

Învățați cursanții cum să ofere feedback constructiv. Jocurile de rol sau evaluările-model îi pot sprijini în vederea dezvoltării abilităților de a oferi observații respectuoase și relevante.

Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene sau a Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.

3. **Asigurarea anonimatului și corectitudinii**

Acolo unde este cazul, anonimizati evaluările pentru a reduce subiectivismul și a încuraja feedback-ul sincer. Luați în considerare utilizarea instrumentelor digitale pentru a facilita acest lucru.

4. **Integrarea reflecției**

Încurajați cursanții să reflecteze asupra feedback-ului pe care îl primesc și asupra modului în care acesta le influențează învățarea. Jurnalele sau discuțiile ulterioare pot aprofunda acest proces.

5. **Utilizarea evaluării între cursanți în mod formativ**

Includeți feedback-ul colegilor pe tot parcursul procesului de învățare - nu doar la final - astfel încât cursanții să aibă timp să își revizuiască și să își îmbunătățească munca.

6. **Monitorizați și moderați**

Formatorii ar trebui să supravegheze evaluarea între cursanți pentru a se asigura că aceasta rămâne constructivă și incluzivă. Intervenția, atunci când este necesară, ajută la menținerea unui mediu de învățare pozitiv.

7.4 Exemple de evaluare între cursanți în practică

Imaginați-vă un proiect de clasă în care cursanții lucrează în grupuri pentru a concepe o inițiativă locală care abordează ODD 12: Consum și producție responsabile.. După prezentarea propunerilor lor, fiecare grup evaluează proiectul unui alt grup folosind grile structurate care includ criterii precum: fezabilitatea, creativitatea, impactul și alinierea la principiile sustenabilității. Cursanții oferă feedback scris și discută evaluările lor într-o sesiune ulterioară. Acest proces de evaluare între colegi nu numai că le consolidează înțelegerea sustenabilității, dar îi ajută și să își rafineze propriile idei pe baza perspectivei colegilor. Astfel, sala de clasă este transformată într-un spațiu de colaborare pentru co-creare și învățare bazată pe echipă.

8 Sondaje

8.1 Utilizarea sondajelor

Sondajele în educația pentru sustenabilitate nu servesc doar ca instrumente pentru colectarea datelor, ci și ca instrumente pedagogice care încurajează participarea activă, reflecția și asumarea responsabilității în procesul de învățare. Spre deosebire de evaluările tradiționale, sondajele pot fi concepute pentru a evidenția valorile, percepțiile și intențiile comportamentale ale cursanților cu privire la sustenabilitate. Utilizarea lor se aliniază cu învățarea participativă și învățarea activă, care pun accentul pe abordările centrate pe cursant și pe înțelegerea contextuală. Atunci când sunt integrate cu atenție, sondajele pot ajuta formatorii să adapteze conținutul la diverse profiluri de cursanți și să promoveze un dialog incluziv pe tema provocărilor globale (Waltner și colab., 2019, 2022).

8.2 Scopul sondajelor

Sondajele reprezintă o metodă structurată, dar flexibilă, de a explora gradul de conștientizare, atitudinile și disponibilitatea cursanților de a acționa cu privire la problemele legate de sustenabilitate. Acestea susțin **învățarea transformativă** încurajând cursanții să își examineze critic ipotezele legate de sustenabilitate și să conecteze experiențele personale cu preocupări globale (Taylor și Cranton, 2012). În contextul sustenabilității, sondajele pot dezvălui poziționarea socială și raționamentul etic al cursanților. Această perspectivă este crucială pentru promovarea empatiei, a responsabilității civice și a unui sentiment de cetățenie globală.

8.3 Proiectarea sondajelor

Sondajele eficiente privind sustenabilitatea depășesc o simplă înșiruire a faptelor. Acestea pot include **elemente reflexive, afective și orientate spre acțiune** care stimulează metacogniția și conștientizarea socială (Taylor și Cranton, 2012; Waltner și colab., 2019, 2022). Sondajele pot fi integrate în scenarii de învățare din lumea reală, cum ar fi proiecte locale de sustenabilitate sau schimburi interculturale. Formatorii pot folosi rezultatele sondajelor pentru a ghida feedback-ul, a facilita învățarea între colegi și a crea căi de învățare împreună cu cursanții. Mai mult, sondajele longitudinale pot urmări schimbările în mentalitatea cursanților față de sustenabilitate de-a lungul timpului, oferind date valoroase pentru dezvoltarea curriculumului.

8.4 Exemple de sondaj

Având la bază **pedagogiile transformative și participative** (Taylor și Cranton, 2012), mai jos sunt câteva exemple de elemente de itemi de sondaj care sprijină învățarea despre sustenabilitate, cu un accent deosebit pe în domeniul social:

1 Conștientizare și înțelegere

De care dintre GreenComp competențe vă simțiți cel mai conectat și de ce?

Cum ați defini „sustenabilitatea” în propriile cuvinte?

Ce probleme sociale din comunitatea dumneavoastră au legătură cu sustenabilitatea?

2 Valori și atitudini

În ce măsură sunteți de acord cu afirmația: ”Realizarea sustenabilității este în beneficiul tuturor.”

Cât de importantă este sustenabilitatea pentru dumneavoastră personal?

Ce emoții asociați cu sustenabilitatea?

3 Acțiune și implicare

Ce acțiuni ați întreprins (sau intenționați să întreprindeți) pentru a sprijini obiectivele de dezvoltare socială?

Ce bariere întâmpinați în a contribui la sustenabilitatea socială?

Cine vă inspiră să acționați în probleme de justiție socială și de ce?

Aceste întrebări pot fi adaptate pentru diferite grupuri de vârstă și contexte de învățare. Ele încurajează cursanții **să reflecteze asupra rolului lor în societate, să recunoască provocările sistemice și să se angajeze să întreprindă acțiuni semnificative**. Educatorii pot folosi răspunsurile pentru a iniția discuții, a concepe proiecte de colaborare sau a dezvolta obiective de învățare personalizate.

9 Observații

9.1 Utilizarea observațiilor

Observația este un instrument pedagogic puternic în educația pentru sustenabilitate, în special atunci când se urmărește cultivarea conștientizării cursanților cu privire la dinamica socială și provocările sustenabilității. Spre deosebire de evaluările standardizate, observația permite formatorilor să surprindă comportamente, interacțiuni și atitudini nuanțate care reflectă implicarea cursanților. Bazată pe **teorii de învățare experiențiale și constructiviste**, observarea susține învățarea contextualizată și ajută formatorii să adapteze instruirea la nevoile diverse ale cursanților (Daniels et al., 2013; Rieckmann, 2017)

9.2 Scopul observațiilor

Principalul scop al observațiilor în educația pentru sustenabilitate este de a **evalua dezvoltarea cursanților în mod holistic**, incluzând dimensiunile cognitive, emoționale și comportamentale. Datele de observare pot evidenția modul în care cursanții colaborează, exprimă empatie, se implică în rezolvarea problemelor și răspund la dileme etice. Observația sprijină, de asemenea, **învățarea transformativă**, ajutând cursanții să reflecteze asupra presupunerilor lor și să dezvolte conștiința critică (Dagli et al., 2025; Daniels et al., 2013; Taylor & Cranton, 2012).

9.3 Conceperea strategiilor de monitorizare prin observație

Observarea eficientă necesită o elaborare intenționată. Formatorii ar trebui să definească indicatori clari, aliniați la competențele de sustenabilitate, precum colaborarea, raționamentul etic și implicarea civică. Observațiile pot fi structurate (de exemplu, folosind grile de evaluare sau liste de verificare) sau deschise (de exemplu, jurnale narative). Observarea colegilor și **vizitele de învățare** sunt, de asemenea, valoroase, promovând o cultură a reflecției comune și a dezvoltării profesionale (Future Ready Schools ([Classroom Observation and Teacher Reflection – Future Ready](#)), 2025; Victorian Dept. of Education, 2018).

Observația ar trebui să fie integrată în **contexte de învățare autentice**, cum ar fi proiecte comunitare, dezbateri sau simulări. Aceste contexte permit cursanților să demonstreze competențe legate de sustenabilitate în acțiune, făcând din observare un instrument formativ și de dezvoltare.

9.4 Exemple de domenii de interes pentru observație

Mai jos sunt câteva exemple pe care formatorii le pot observa atunci când predau despre sustenabilitate, mai ales în contextul dezvoltării sociale:

1 Interacțiunea socială și colaborarea

Cum se implică cursanții în discuțiile de grup pe tema sustenabilității?

Cursanții ascultă activ și respectă diversitatea perspectivelor cu privire la sustenabilitate?

Cursanții sunt capabili să negocieze și să creeze împreună soluții sustenabile?

2 Raționament etic și empatia

Cursanții își exprimă îngrijorarea față de grupurile marginalizate în discuțiile despre sustenabilitate?

Cum răspund cursanții la scenarii care implică nedreptate socială ca urmare a acțiunilor nesustenabile?

Sunt cursanții capabili să numească dimensiunile etice ale sustenabilității?

3 Participarea civică și autonomie în acțiune

Sunt cursanții motivați să ia măsuri în legătură cu problemele legate de sustenabilitate?

Dau cursanții dovadă de inițiativă în propunerea de soluții comunitare?

Cum reflectează cursanții asupra rolului lor de cetățeni?

Formatorii pot utiliza aceste observații pentru a oferi **feedback personalizat**, pentru a ghida conversații reflexive și pentru a co-crea obiective de învățare alături de cursanți. În timp, datele observaționale pot sta la baza ajustărilor curriculare și pot sprijini **predarea bazată pe dovezi**.

10 Grupuri de discuții (focus-grupuri)

10.1 Utilizarea grupurilor de discuții

Grupurile de discuții sunt o metodă dinamică și participativă care poate îmbogăți educația pentru dezvoltare durabilă prin promovarea dialogului, a reflecției critice și a construirii colaborative a sensului. Spre deosebire de discuțiile tradiționale din sala de clasă, grupurile de discuții sunt forumuri structurate, dar flexibile, în care cursanții explorează în profunzime probleme sociale complexe. Bazate pe **pedagogii constructiviste sociale și participative**, grupurile de discuții permit cursanților să construiască împreună cunoștințe prin experiențe împărtășite și perspective diverse (Korzenevica et al., 2025; Romm et al., 2013)

10.2 Scopul grupurilor de discuții

Principalul scop al utilizării grupurilor de discuții în educația pentru dezvoltare durabilă este **cultivarea conștiinței critice și a cercetării colective**. Acestea oferă un spațiu în care cursanții își pot exprima opiniile, pot contesta ipotezele și se pot implica în dileme reale legate de dezvoltarea durabilă. Acest lucru este deosebit de valoros pentru dezvoltarea socială, unde înțelegerea diverselor experiențe de viață este esențială. Grupurile de discuții susțin, de asemenea, **învățarea transformativă**, încurajând cursanții să reflecteze asupra valorilor lor și să ia în considerare puncte de vedere alternative în timpul discuțiilor de grup (Dagli et al., 2025; Fien et al., 2008; Taylor & Cranton, 2012).

10.3 Proiectarea grupurilor de discuții

Pentru a maximiza impactul lor, grupurile de discuții ar trebui să fie **proiectate în mod intenționat**, cu obiective clare, facilitare incluzivă și urmărire reflexivă. Considerațiile cheie includ:

- **Componența grupului:** Asigurați diversitatea în ceea ce privește genul, mediul de proveniență și perspectivele în vederea aprofundării discuției.
- **Facilitare:** Folosiți moderatori instruiți care pot ghida dialogul, gestiona dinamica grupului și promova siguranța psihologică.
- **Proiectarea întrebărilor:** Concentrați-vă pe întrebări deschise, exploratorii, care se aliniază temelor de sustenabilitate și încurajează gândirea critică.
- **Reflexivitate:** Încurajați participanții să reflecteze asupra propriei poziții și asupra modului în care acestea le modelează opiniile.

Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene sau a Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.

Grupurile de discuții pot fi integrate în **învățarea bazată pe proiecte, implicarea comunitară sau module interdisciplinare**, permițând cursanților să exploreze provocările legate de sustenabilitate în context real.

10.4 Exemple de teme și întrebări pentru grupurile de discuții

Următoarele reprezintă teme și întrebări sugestive pentru grupurile de discuții dedicate sustenabilității:

1 Înțelegerea inegalității și a incluziunii

Ce înseamnă „egalitate” pentru dumneavoastră în comunitatea sau instituția dumneavoastră?

Puteți relata o situație în care ați observat sau trăit o formă de inegalitate?

Cum se influențează reciproc diferitele forme de inegalitate?

2 Analizarea capacității de acțiune și a responsabilității

Ce rol joacă tinerii în sustenabilitate?

Cum putem combate stereotipurile și promova incluziunea în viața noastră de zi cu zi?

Ce acțiuni putem întreprinde pentru a sprijini sustenabilitatea în instituția sau cartierul nostru?

3 Reflecție asupra învățării și a schimbării

În ce mod s-a modificat percepția dumneavoastră asupra sustenabilității în timpul acestui curs?

Ce perspective prezentate astăzi v-au provocat modul de gândire?

Ce acțiuni intenționați să adoptați diferit după această discuție?

Aceste întrebări promovează **dialogul, empatia și acțiunea**, aliniindu-se **domeniilor de învățare socio-emoțională și comportamentală** accentuate în educația pentru dezvoltare durabilă (Rieckmann, 2017).

11 Perfecționarea procesului de evaluare

Indiferent de metoda aleasă, este important **să se analizeze procesul de învățare și să se identifice provocările pentru cursanți**. Acest lucru implică examinarea modului în care educația pentru dezvoltare durabilă este implementată conform planului, evaluând nivelul de implicare a cursanților și determinând existența conexiunilor interdisciplinare. Barierele în procesul de învățare, precum lipsa sprijinului instituțional, resursele limitate sau rezistența la schimbare, ar trebui, de asemenea, identificate și luate în considerare pentru direcții de îmbunătățire viitoare.

Monitorizarea timpului investit este, de asemenea, importantă. Investiția de timp implică în principal urmărirea progresului cursanților și planificarea parcursului lor de învățare. Împărțirea responsabilității cu cursanții, solicitându-le să realizeze autoevaluări sau să prezinte dovezi, poate contribui la gestionarea investiției de timp.

Evaluarea procesului poate fi utilizată (și recomandată) pentru a **îmbunătăți continuu educația pentru dezvoltare durabilă**. De exemplu, dacă cursanții se confruntă cu dificultăți în ceea ce privește munca în echipă interdisciplinară, ar putea fi introduse strategii structurate de lucru în grup pentru a îmbunătăți colaborarea. Dacă studiile de caz din lumea reală se dovedesc mai eficiente decât prelegerile tradiționale, formatorii pot integra experiențe de învățare mai practice și mai concrete. Împărtășirea concluziilor cu conducerea instituțiilor poate contribui, de asemenea, la consolidarea sprijinului instituțional pentru inițiativele legate de sustenabilitate.

Pentru a ilustra modul în care funcționează acest lucru în practică aveți un exemplu mai jos:

Considerați un curs de învățare bazat pe proiecte de sustenabilitate. Dacă sondajele relevă interesul cursanților pentru curs, dar au dificultăți în lucrul în echipă, iar observațiile formatorilor arată că participanții înțeleg conceptele teoretice, dar au dificultăți în aplicarea lor practică, formatorul poate modifica metoda de predare. Discuțiile în focus grupuri pot evidenția faptul că studiile de caz din lumea reală îmbunătățesc înțelegerea, în timp ce analizele proiectelor pot indica faptul că cursanții au nevoie de mai multă îndrumare în dezvoltarea de soluții concrete de sustenabilitate. Ca răspuns, formatorii ar putea rafina programa de învățământ prin încorporarea de activități structurate de lucru în grup, creșterea utilizării studiilor de caz și oferirea de îndrumare specifică privind rezolvarea problemelor de sustenabilitate.

Prin efectuarea regulată a evaluărilor procesului, cadrele didactice se pot asigura că educația pentru sustenabilitate nu doar că se desfășoară, ci produce și rezultate efective. Un proces de evaluare bine structurat permite perfecționarea continuă a metodelor de predare, îmbunătățirea implicării cursanților și aprofundarea învățării. În cele din urmă, acest lucru ajută instituțiile să formeze absolvenți preocupați de sustenabilitate, pregătiți să facă față provocărilor complexe din viitorului.

12 Bibliografie

Alam, A. (2022). Mapping a sustainable future through conceptualization of transformative learning framework, education for sustainable development, critical reflection, and responsible citizenship: An exploration of pedagogies for twenty-first century learning. *ECS Transactions*, 107(1), 9827.

Bhat, B., & Bhat, G. J. (2019). Formative and summative evaluation techniques for improvement of learning process. *European Journal of Business & Social Sciences*, 7(5), 776-785.

Concina, E. (2022). The relationship between self-and peer assessment in higher education: A systematic review. *Trends in Higher Education*, 1(1), 41-55.

Dagli, G., Altinay, F., & Altinay, Z. (2025). Education for Sustainable Development: Challenges and Opportunities of Transformative Learning and Teaching. *Sustainability*, 17(6), 2440.

Daniels, E., Pirayoff, R., & Bessant, S. (2013). Using Peer Observation and Collaboration to Improve Teaching Practices. *Universal Journal of Educational Research*, 1(3), 268-274.

Dolin, J., Black, P., Harlen, W., & Tiberghien, A. (2017). Exploring relations between formative and summative assessment. In *Transforming assessment: Through an interplay between practice, research and policy* (pp. 53-80). Springer.

Fien, J., Maclean, R., & Park, M.-G. (2008). *Work, learning and sustainable development: Opportunities and challenges*.

Frey, B. B. (2018). *The SAGE Encyclopedia of Educational Research, Measurement, and Evaluation*. SAGE Publications.

Hisschemöller, M., & Hoppe, R. (2018). Coping with intractable controversies: The case for problem structuring in policy design and analysis 1. In *Knowledge, power, and participation in environmental policy analysis* (pp. 47-72). Routledge.

Jucker, R., & Mathar, R. (2014). *Schooling for Sustainable Development in Europe: Concepts, Policies and Educational Experiences at the End of the UN Decade of Education for Sustainable Development*. Springer International Publishing.

Korzenevica, M., Lemma, E. F., Grasham, C. F., Anmol, K. T., Esukuku, D. E., Hossain, F., Musyoka, M. M., Nowicki, S., Omia, D. O., & Bukachi, S. A. (2025). Participation, inclusion and reflexivity in multi-step (focus) group discussions. *Area*, e70008.

Niemczyk, E. K., de Beer, Z. L., Wolhuter, C. C., Steyn, H. J., Mollo, N. T., Preston, L. D., Greyling, S., Taylor, B., & Neethling, M. (2022). Education for sustainable development in BRICS: Zoom on higher education. *AOSIS*.

Nkhoma, C., Nkhoma, M., Thomas, S., & Le, N. Q. (2020). The role of rubrics in learning and implementation of authentic assessment: A Literature review. *Proceedings of InSITE*, 237-276.

Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar poziția Uniunii Europene sau a Agenției Executive Europene pentru Educație și Cultură (EACEA). Nici Uniunea Europeană, nici EACEA nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.

Olson, J. M., & Krysiak, R. (2021). Rubrics as tools for effective assessment of student learning and program quality. In Curriculum development and online instruction for the 21st century (pp. 173-200). IGI Global.

Ostrom, E. (2009). A general framework for analyzing sustainability of social-ecological systems. *Science*, 325(5939), 419-422.

Pieters, J., Voogt, J., & Roblin, N. P. (2019). Collaborative Curriculum Design for Sustainable Innovation and Teacher Learning. Springer International Publishing.

Polyakova, O. (2023). E-PORTFOLIO IN STUDENTS' LEARNING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. *Information Technologies and Learning Tools*, 96(4), 1.

Rieckmann, M. (2017). Education for sustainable development goals: Learning objectives. UNESCO publishing.

Rolfe, G., Freshwater, D., & Jasper, M. (2001). Critical reflection for nursing and the helping professions: A user's guide.

Romm, N. R., Nel, N. M., & Tlale, L. D. (2013). Active facilitation of focus groups: Exploring the implementation of inclusive education with research participants. *South African Journal of Education*, 33(4), 1-14.

Taylor, E. W., & Cranton, P. (2012). *The Handbook of Transformative Learning: Theory, Research, and Practice*. Wiley.

The future of vocational education and training in Europe (Synthesis report). (2023). Cedefop.

Varga, A., Kószó, M. F. z, Mayer, M., & Sleurs, W. (2007). Developing teacher competences for education for sustainable development through reflection: The environment and school initiatives approach. *Journal of Education for Teaching*, 33(2), 241-256.

Waltner, E.-M., Overbeck, A., & Rieß, W. (2022). Application-Oriented Development of Outcome Indicators for Measuring Students' Sustainability Competencies: Turning from Input Focus to Outcome Orientation. In G. Karaarslan-Semiz (Red.), *Education for Sustainable Development in Primary and Secondary Schools: Pedagogical and Practical Approaches for Teachers* (pp. 205-219). Springer International Publishing.

Waltner, E.-M., Rieß, W., & Mischo, C. (2019). Development and validation of an instrument for measuring student sustainability competencies. *Sustainability*, 11(6), 1717.

